

Transport smrti

(rozhovor s pamětníkem)

Už fascinující fotografie na titulní straně nás přenáší do jiných (téměř snových) časů. Nechce se ani věřit, že nejde o fotomontáž či momentku z Chicaga nebo pařížského předměstí. Těžko byste uhadli, že jsme v dolních Roztokách, na kraji Rýznerovy ulice, kudy budou cca o deset let později proudit zástupy zaměstnanců Penicilinky. Píše se rok 1938, kdy byla – jak jsem se dozvěděl o 12 let později ve škole – hospodářská krize a všude vládl nelidský kapitalismus. Rád bych takovou „krizi“ zažil aspoň ve snu...

Seďím s pamětníkem těchto časů panem M. Dudákem, listuju albem fotografií, které jsem (jako většina občanů) nikdy neviděl, a tiše naslouchám jeho monologu. Je mi bohužel jasné, že zůstaneme u jediného tématu (ač by bylo zajímavé hovořit i o mnohém jiném), neboť na ostatní nezbude prostor. Téma tzv. Transportu smrti je – ať chceme, či nechceme – už nedilnou a jednou z dominantních kapitol historie Roztok... Dejme tedy pro tuto chvíli přednost očím pamětníka před zprostředkovanými, tj. následnými výklady renomovaných historiků...

Narodil jsem se v Roztokách a žiju tady 80 let, takže si dost pamatuju. Byl jsem účastníkem různých událostí jak za druhé světové války, tak za komunistického útlaku. Jistě zde žije rodáků ještě více a bylo by příjemné se setkat a popovídat a zavzpomínat si na doby dávne, ale i dnešní. Když čtu časopis ODRAZ i jiné tiskoviny, tak se někdy podivuji, jak někteří rádoby pamětníci, kteří se sem časem přistěhovali, píšou suverénně o událostech, o kterých nic nevědí. Zřejmě je jim trapné zeptat se někoho, kdo u toho byl... Četl jsem dost článků o příjezdu tzv. transportu smrti 29. 4. 1945. Ale já to viděl na vlastní oči. Transport přijel do stanice Roztoky, kde zůstal na nádraží stát. Jakmile se to roztočilo občané dozvěděli, začali chodit na nádraží. Byly to otevřené vagony, tzv. „dobytyčky“, na nich seděli němečtí vojáci hlídající vězně uvnitř. Když viděli, jak lidé přicházejí k vagonům, začali střílet, nikoli ale do davu, jak se občas píše, ale do vzduchu, aby zastrášili lidi, kteří chtěli vězňům pomoci. Těch bylo mnoho, a tak po vyjednávání přednosty stanice p. Najdra s velitelem transportu jim byl umožněn přístup k vagonům. Nepamatuji si, že by byl někdo zraněn nebo dokonce zastřelen.

● **To je v těchto souvislostech novum, žádné hrdinské činy odbojových skupin, žádné hrdinské zastavení vlaku odbojáři, ale touha některých Němců jít prostě domů, statečnost železničářů a vůle slušných lidí těm vězným chudákům pomoci...**

Foto: Fr. Fyman

S tatínkem na peroně roztockého nádraží v květnu 1945

Lidé začali vězňům nosit jídlo a já se svým otcem, který pod dohledem zdejšího lékaře dr. Tichého vařil polévku, jsme ji vždycky odvezli ve velkém „železničku“ na nádraží pro vězně. Je třeba připomenout, že sestry Červeného kříže (ČK) pod vedením starší sestry pí Preiningerové nezištně pomáhaly nemocným vězňům, dokonce je vodily nebo jinak pomáhaly dopravit k ošetření do nádražní čekárny, která sloužila jako provizorní ošetrovna. Tam již byly připraveny různé druhy šatstva a ty si vězňové, kteří byli schopni chodit, oblékali. Měli hlavně zájem o čepice, protože měli holé hlavy, a nechtěli, aby je někdo poznal. Mnozí, když to šlo, odcházeli do rodin, kde se ukrývali a mohli případně i přežít válku. My jsme měli doma francouzského profesora asi měsíc, jméno si již nepamatuji, ale ještě dlouho po válce nám psal a děkoval. Sestry ČK nasazovaly své životy, když léčily těžce nemocné infekční případy, které byly převezeny do narychlo zřízené nemocnice na školním náměstí v chudobinci (nynějši hudební škola). Za války to byla škola pro děti, protože hlavní budovu školy obsadil Wehrmacht, a děti chodily pro úkoly 1x týdně po hospodách nebo do zdejšího kina. Mám fotodokumentaci o tomto transportu, jak lidé nosili vězňům jídlo a jak je ošetřovali. Těž hrůzné záběry mrtvých vězňů, kteří byli vyneseni z vagonů a pohřbeni na Levém Hradci do hromadného hrobu.

● **Ale přeci i v Roztokách žili lidé, kteří nebyli jen pasivními účastníky života v protektorátu...**

Po válce se do Roztok vrátil kapitán Kašlík – čsl. letec RAF v Anglii – s manželkou a dcerami ke své matce do Tichého údolí, kde bydleli již před válkou. Můj otec měl řeznictví, a tak ji celou válku podporoval, aby se jí lépe za protek-

torátu žilo. Byl nám velmi vděčný, a tak jednoho dne mne vzal na letišti do Klecan (za války zde bylo německé stíhací letectvo) – a létali jsme nad Prahou a okolím. Jsou to pro mne nezapomenutelné vzpomínky. Po komunistickém puči v únoru byl kpt. Kašlík se svou rodinou nucen znovu odejít do Anglie. Pak jsem se z Odrazu dozvěděl, že Roztoky navštívil i po sametové revoluci. Velmi mne mrzí, že jsem neměl možnost setkat se s ním osobně. Byli jsme dobří přátelé a jistě bychom si měli o čem povídat. Pan Kašlík už při svém krátkém pobytu po válce uspořádal v roztockém kině dvě besedy o svém životě letce v 310. a 313. peruti v Anglii. Kpt. Kašlík už bohužel nežije, a tak mi na něho zůstaly jen krásné vzpomínky. Kdybych věděl dřívě, že p. Kašlík navštívil Roztoky, udělal bych vše, abych se s ním setkal. Nechápu, proč nemůžeme dát radnice zprávu alespoň několika kamarádům-současníkům. No, tak se na radnici setkal s lidmi, kteří si s ním neměli o čem povídat, protože ho neznali, a myslím, že to byla spíše formalita. Do dnešního dne to nechápu.

Totéž se opakovalo při návštěvě Standy Mareše z Austrálie. Je o rok mladší než já. Celou válku a po ní, než jim komunisté sebrali statek a zámeček, jsme se kamarádili. Po sametové revoluci navštívil Roztoky a opět za mlčení radnice...

● **A co Vaše čistě osobní vzpomínky...**

To víte, na konci okupace mi bylo dvanáct let a ani jsem nevěděl, koho všeho tatínek jako živnostník během války podporoval... Až po válce vyšlo najevo, že to byla např. rodina prvorepublikového pilota p. Reindla, kterého Němci uvěznil v Dachau a který to po válce dotáhl až na generála. Do doby, než jeho dcera emigrovala do Francie, jsme byli v častém kontaktu. Nebo malíř p. Herink, který přežil Ravensbrück, jeho dcera nám pak věnovala obrazy atd.

Mirolavem Dudákem)

Foto: Fr. Fyman

Vděční strážníci na schodech u Dudáků (květen 1945)

Foto: Fr. Fyman

Sakura 30. 4. 1945

Když pak tatínka někdo udal, nebáli se mnozí svědčit v jeho prospěch, takže mu sebrali „jenom“ stroje a pak krám...

● Ve chvíli, kdy na nádraží zastavil transport s vězni, nebyl ale přece konec války, takže to přeci jen vyžadovalo nemalou míru odvahy... No právě. Nejhorší bylo to, že nikdo nevěděl, kdy to skončí. Ta nejistota byla to nejhorší.

Za protektorátu byla v bývalém hotelu Sakura ubytovna německé mládeže Hitlerjugend – rádi se promenádovali po dolních Rostkách za víření svých bubňů. V Sakuře byla také pro německé vojáky zřízena nemocnice. V garážích v přízemí byl velký sklad pancéřových pěstí. Když vypukla revoluce, vozily se odtud tajně do Prahy na pomoc barikádníkům. Také tu byl ukořistěn pancéřový vlak, který pak jezdil na trase Kralupy–Roztoky–Bubeneč a pomáhal našim lidem. Právě v Bubeneči byl na vlaku zastřelen p. Žirovnický, který měl pohřeb na Levém Hradci. Pohřbu se zúčastnili snad lidé z celých Rostok. Po revoluci byli pozatýkáni Němci, kteří žili v Rostkách nebo blízkém okolí, na prsa jim bylo přišito označení hákového kříže zhotovené z německých vlajek a byli umístěni v Tichém údolí do sklepů (nynější vínné sklepy) pod přísným dozorem. Každou hodinu je vyváděli ven a dostali výprask. Poslední bylo, že byli odvezeni do háje, kde si museli vykopat hrob a byli postřeleni. Roztocká posádka Wehrmachtu, který byl po celou válku ubytován ve škole, se bez jediného výstřelu vzdala. Nebezpečí spíše hrozilo z Klecan, kde byl na letišti německý „SS oddíl“, a který se snažil osvobodit německé vojáky u nás. Tomu však zabránil ukořistěný obrněný vlak, který je ve dne v noci hlídal, aby se k nám nedostali přes Vltavu – měl je stále pod palbou.

Ještě by bylo mnoho dalších vzpomínek, ale to bychom, doufám, mohli probrat při setkání opravdových rodáků.

Vzpomínky by se měly oživovat, protože některé věci by se neměly zapomenout, už proto, aby se nemohly nikdy opakovat.

Ladislav Kantor

P. S. Je jasné, že po letech máme v rukou unikátní soubor fotografií z archivu p. Dudáka. Jejich autorem je nejstarší z rodu legendárních roztockých fotografů pan František Fyman. Jejich profesionální kvalita a dokumentární hodnota je nepopíratelná, nehledě na fakt, že naprostá většina z nich je publikována vůbec poprvé!!! Samozřejmě nás těší, že můžeme uveřejnit alespoň část z nich...

L. K.

Transport smrti

Z HISTORIE MĚSTA

První vydechnutí na čerstvém vzduchu...

Peron roztockého nádraží – čekání na polévku...

Oběti z vagonů...

...

Pohřeb na Levém Hradci...

Věvec představitelů Sokola (vpravo pp. Lorenc a Kobr)...

Loučení spoluvězňů...

„Neznámý“ francouzský profesor odjíždí od Dudáků...

*Odzbrojení Němci na cestě k nádraží
(vede je neozbrojený – Míla Fyman)...*

Barikáda na úpatí serpentiny...

Nádraží v inkriminovaných dnech...

Pancéřový vlak...

Pohřeb J. Žirovnického (vedle rakve J. Hruška a B. Votroubek)...

*Roztocký četník p. Vilím
letmo obědvá na schodech u Dudáků...*

*Roztocký občan Holub (později Taube)
vychází z vínného sklepa...*

Květen pod Kroupkou – přijeli Rusové... Prosba o odpuštění?